ם [א] מיי' פ"ד מהלי מפלה הלכה טו טוש"ע א"ח סי׳ לח סעיף א׳ וברב אלפס ברכות פרק ה דף כה: כה: ב מיי' פ"ב מהל' מלכים

הלכה א: בא ג מיי׳ שם הלכה ג:

רבינו חננאל

שקדמו משה ואע״פ שלא ידו דכתיב וכתב הנשתוון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתוב ולא כהלין כתבא למיקרא מכלל שושחוה הכחר התורה הזאת על ספר כתב העתיד להשתנות ילמה נקרא אשורי שעלה צמהן מאשור ואין הלכה כמר עוקבא דהא קיימא כתנאי ולא כר׳ יוסי אלא קיי"ל כך שכתב זה ניתן למשה בסיני כדאמרינן מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנס היו עומדין . יכן ווי העמודים ואין הלכה כמותו שנשתנה אלא כר' אלעזר המודעי ראמר כתב זה לא נשתנה י אמו כוב ווי לא נשותו כל עיקר מעולם. דר׳ אלעזר המודעי לגבי הני רב הוא ולית הלכתא כתלמיד בהדי רב. וכן הלכה כר' אלעזר המודעי יקיי"ל כר׳ אלעזר המודעי וקף לכו אלעה המחעי שאמרו משמו כי כתב זה לא נשתנה כל עיקר כו'. ולמה נקרא אשורי שמיושר באותיותיו וכו' ילא עוד אלא שגם ר אומר בכתב זה ניתנה תורה לישראל ר' אומר מפני שמיושר בכתבו ובו ויחוה החורה לישראל מלשון תרגום ויצג ודעץ כלומר בקושי כמו דבר נעוץ דעוץ וכיון ששבו חזר להן שנאמר שובו לביצרון אסירי התקוה גם לך. א״ר שמעון חסידא המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד ולמאן דאמר לא נשתנה כתב זה כל עיקר . אמאי לא כהלין כתבא . למקרא אמר רב בגימטריא פוג חמט. שמואל אמר ממתום ננקפי אאלרן. לרב טן. הנה מ"ם מן ים ונו"ן מן טן ואל"ף מן את הרי מנא. וכן כולם לשמואל מן מ"ם ממתום ונו"ן מן נוקפי ואל״ף מן אאלרן. הרי מנא. וכן כל אות ואות משלשתן תיבה אחת. ר יוחנז אמר אנמ אנמ לר׳ יוחנן גפיק ליה ממטה למעלה לרב אשי נמא נמא קתל פורסין אות מן אמצע אות מתחלתו ואות מסופו הרי תיבה ופתרון . כולז אחד מנא מנא תקל בו כל ימי חייו הדברים הל וחומר ומה אם המלד שצרכי כל ישראל עליו חייב לקרוא כל ימיו ההדיוט על אחת כמה סוסו ולא יושבין על כסאו

וכתב הנשסוון. כתב שנשתנה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משונה שנשתנה ע"י מלאך שכתב מנא מנא מקל ופרסין בימי דניאל כתב דארמי ולשון ארמי ואומר לא כהלין כתבא למיקרא 0 (דכיון שחטאו) לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך בימי בלשלר והיו שם יהודים הרבה ש"ת נשתנה להם אותו כתב באותו היום: את משנה החורה. רמו לנו משה רבינו שכתב שבימיו עחיד להשתנות מן עברי לאשורית שנתן להם בימי דניאל ובא עזרא וכתב בו את התורה בכתב אשורית: **בכתב זה נתנה חורה לישראל.** בימי משה ולמה לא

ארבעים יום קודם יצירת הולד. ומ״מ מועיל תפלה בתוך מ' ימים להופכו או לזכר או לנקבה כדאמרינן בברכות (דף ס.) מ' יום קודם ילירת הולד אדם מתפלל על אשתו שתלד זכר אפילו זווג ראשון מתהפך בתפלה כדאיתא במועד קטן (דף יח:) אין נושחין נשים במועד אבל מארסין שמא יקדמנו אחר ברחמים:

ווכתב הגשתוון כתוב ארמית ומתורגם ברמית וכתיב למיקרא ארמית וכתיב לא כהלין כתבא למיקרא ופשרא להודעא למלכא וכתיב יוכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות למה נקרא אשורית שעלה עמהם מאשור תניא רבי אומר בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שחמאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך למה נקרא שמה אשורית

פסיעותיו מתקצרות שנאמר ביצרו צעדי אונו רבי אבהו אמר עצתו נופלת שנאמר בותשליכהו עצתו אמר רבה

בר בר חנה אמר רבי יוחנן ®קשה לזווגם כקריעת ים סוף שנאמר 22אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים

בכושרות ∞(אל תיקרי מוציא אסירים אלא כמוציא אסירים אל תיקרי בכושרות אלא בכי ושירות) איני והאמר רב

יהודה אמר רב יארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא' בואשת נעורים כי תמאם מתני לה

שמאושרת בכתב רשב"א אומר משום ר' אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר זווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף ווים לא נשתנו ואומר ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה אלא מה אני מקיים את משנה התורה הזאת "לשתי תורות אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר "שויתי ה' לנגדי תמיד ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה כדרב חנה בר ביזנא דאמר רב חנה בר ביזנא אר"ש חסידא[*] המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד לר"ש דאמר כתב זה לא נשתנה מאי לא כהלין כתבא למיקרא אמר רב בגימטריא איכתיב להון יטת יטת אידך פוגחמט מאי פריש להו •מנא מנא תקל ופרסין מנא מנא אלהא מלכותך ִס (והשלמת לך) תקיל תקילתא במאזניא והשתכחת חסיר י (פרסין) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס ושמואל אמר ממתום ננקפי אאלרן ור' יוחנן אמר אנם אנם לקת ניסרפו רב אשי אמר נמא נמא קתל פורסין: כותני׳ בייאין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרבימו יואין רואין אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום ולא כשהוא בבית המרחץ שנאמר ישום תשים עליך מלך ®שתהא אימתו עליך: גבן אמר רב יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה ואסורה לאדניה מותרת לשלמה דמלך היה ומלך משתמש בשרביטו של מלך ואסורה לאדניה דהדיום הוא אבישג מאי היא דכתיב יוהמלך דוד זקן בא בימים וגו' ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו' וכתיב ייויבקשו נערה יפה וגו' וכתיב ייוהנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתהו אמרה נינסבן אמר לה אסירת לי אמרה ליה חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקים אמר להו קראו לי לבת שבע וכתיב בותבא בת שבע אל המלך החדרה אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות אמר רב שמן בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין שהרי דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש "א"ר אליעור כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מובח מוריד עליו דמעות שנאמר יוואת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם וכתיב יואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך "א"ר יוחנן ואיתימא ר' אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר ייואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וא"ר יוחנן כל אדם שמתה אשתו ראשונה כאילו חרב בהמ"ק בימיו שנאמר יבן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה לא תספד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך וכתיב יואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב וכתיב יהנגי מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם אמר רבי אלכסנדרי כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר 20אור חשר באהלו ונרו עליו ידעד ר' יוםי בר חנינא אמר

רב יהודה לרב יצחק בריה ∘אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' ייהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך ולא משתמשין בשרביטו ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר כו': **ירושלפי** רי יותנן סלק גבי רי יהודה ובשיאה נפק לגביה בחלוקא דכיתנא א"ל חזור לבוש חלוקך דעמרא משום מלך ביפיו תחוינה עיניך כי נפק חמא ר' חנינא בר' סיסי מפצע קיסין פי' מבקע עצים א"ל לית דין כבודך א"ל ומה נעביד ולית מאן דישמשיני א"ל לית לך מאן דישמשך לא הויתה מקבל מתחנויי תרגם רב יוסף מעוני בטבריא שמעו ואת הכהנים אמאי לית אתון לעיין באורייתא אמרין לא הבו לן ישראל כ״ד מתנתא גילון עליהן והקשיבו בית ישראל למה לא יהבתון כ״ד מתנתא לכהניא. אמר ישראל מלכא נסיב כולא. ובית המלך האזינו כי לכם המשפט. פסקתם וזה יהיה משפט הכחנים עתיד אני ליפרע מכם שהכל חלוי בכם. שמע רי יהודה נשיאה וכעס יוסף מעוני פחד וברח וכר: ٣/٣ יוחנן אבישג מותרת לשלמה שהוא מלך והמלך משתמש בשרביט המלך. אבל אדוניה הדיוט הוא ואסורה לו. ענין אבישג שאמר לדוד נסבן ואמר לה אסירת לי דהא נסיבנא י״ח נשי. ואמרה ליה היא חסריה לגנבא כר׳. כלומר אחד תשש כחו. ואין בו כח לגנוב. ואמר חזרתני בתשובה. כן אתה זקנת ואין בך כח לתשמיש אשה מפני כך תאמר אסירת לי וכר: **א"ר** יוחנן קשין גירושין שהתירו לדוד לייחד בפנויה ולא התירו לו לגרש אחת ולישא אחת: כל מי שמתה אשתו ראשונה בחייו כאלו נחרב בהמ"ק בימיו שנאמר הנני לוקח את מחמד עיניך וכתיב ותמת אשתי

בערב. ובמקדש כתיב את מקדשי גאון עזכם. ולא עוד אלא עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ופסיעותיו מתקצרות

כהלין כתבא למקרא דכיון שחטאו בבית ראשון ובזו את התורה נהפך להם לרועך לשון תרעך אויב (שמות טו) ששכחוהו: שובו לבילרון. לעיר מבצר שלכם לירושלים ואבית שני קא מתנבה: גם היום מגיד משנה. מה ששכחת את משנה התורה הזאת: אשיב לך. אחזיר לך מה ששכחת את משנה התורה הזחת: ווי העמודים. יתדות כסף העשוין כמין אונקלות וקבעום בעמודים שבהם תוחבין לולאות קלעי החצר והמסך וכל אונקלאות דומין לווין. אלמא בימי משה עשויין הווין כגון שלנו (לי): והעמודים לא נשתנו ל"ג לה בתוספתא ופ"דן ה"ג בתוספתה [שם] מה לשונם לה נשתנה דהא ד״ה בלשון הקודש נאמרה ועדיין בלשון הקודש היא: כמו קמיע. קטנה בכתב דק שהיא קלה שויתי ה' לנגדי. סיפיה לשחת: דקרא כי מימיני בל אמוט דוד המלך על שם ספר תורה שבזרועו אמר: לא נשתנה כל עיקר. משמע לא נשתכח מהם כלל דהא עליה דר׳ אתי לאיפלוגי. ומאי לא כהלין כתבא למיקרי: יטח. בא"ת ב"ש מנא מניח את זו וכתב מה שבלד במקום מ"ם כותב יו"ד הסמוכה לה ובמקום נו"ן כותב טי"ת ובמקום אל"ף כותב תי"ו: ופרסין. שתי פריסות משמע חו היא פריסת מלכותו ויהיבת למדי ופרס: ממחום ננקפי אאלרן. עשאן מישלש תיבות של חמשה אומיות לירף אומיות הראשונות של כל תיבה ועשאן תיבה אחת ואחר כך לירף השניות ושלישיות: גבו' אסירת ני. שכבר נשחתי שמונה עשרה: חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקט. כשהגנב חסר שאינו מולא מקום לגנוב מחזיק עלמו בענוה כאיש שלום. כלומר מפני שזקנת ותשש כחך אתה אומר שאני אסורה לך: קנחה בת שבע. שבה עליה י"ג ביחות ומקנחת בין תשמיש לתשמיש ובמקרא זה כתובים שלש עשרה תיבות ותבא בת שבע אל המלך החדרה והמלך זקן מאד ואבישג השונמית משרת את המלך: התירו לו ליחד. עם אבישג ואע"פ שנאסר ייחוד של פנויה: ולא התירו לו לגרש. אחת מי"ח וישאנה (ב): אור חשך באהלו. בשביל

א) [לעיל כא:], ב) [ל"ל והשלמה], ג) [ל"ל פרס], ד) [לקמן לה.], כ) [לעיל יט: כ: כתובות יו. קידושין לב: סוטה מא:], ו) גיטין ל: [ושם איתא ר' אלעזר], ו) כ״ה ו. זבחים כט:. ח) סוטה ב., ט) רש"ל מ"ז, י) סוטה ב. מו"ק יח: ע"ש, כ) יבמות סג:, ל) רש״למ״ז, מ) חמש תיבות של שלש אותיות ולירף כל"ל, () [מו"ק ו:],

הגהות הב"ח

(A) רש"י ד"ה ווי וכו' שלנו הס"ד ואח"כ מה"ד מה העמודים לח: (ב) ד"ה ולח התירו וכו' וישאנה הס"ד ואח"כ מה"ד מבקשין ממנו ממון בשביל נדרו או הנגזל:

מוסף רש"י

תורה אור השלם 1. ובימי ארתחששתא בָּישְׁלֶם מִתְּרְדָת טָבְאֵל וּשְׁאָר בְּנָוֹתָיו עַל טִבְאֵל וּשְׁאָר בְנָוֹתָיו עַל אַרְתִּחְשַׁשְׂהְ מֶלֶךְ פָּרְס זּכְתָב הַנִּשְׁהְוָן כָּתוּב אַרְמִית וּמְתָרְגָּם אֲרָמִית:

. אֱדִין עֶלִין כֹּל חַבִּימֵי 2. אֱדִין עֶלִין כֹּל חַבִּימֵי מַלכַּא וַלַא כַהַלִין כַּתַבָא לְמִקְבָּא וּפִשְׁרֵה לְהוֹדְעָה לְמִלְבָּא: דניאל ה ח . וְהַיֵּה כִשְׁבַתוּ עַל בַּפֵא מְמְלַכְּתוֹ וְכָתֵב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִלְפְנֵי הַכּּהְנִים ...את. דברים יז יח שובו לרי החר" ַּתְּקְיָב. 4. שוּבוּ לְבִצְרוֹן אָסִירֵי הַתִּקְּוָה גַּם הַיּוֹם אָסִירֵי הַתִּקְוָה גַּם הַיּוֹם

בְּיָּנְיָנֵ יִּתְּלְּיֶנֶרְתְּ אֲשִׁיב לְּךְ: מגִּיד מִשְׁנֶה אֲשִׁיב לְךְ: זכריה ט יב געשְׁרִים , עָשָּׂרִים , עַשְׂרִים .5 וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחשֶׁת וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחשֶׁת וְנֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשָׁקֵיהֶם שמות כז :סף: בְּיֵלְהְ 6. וַיִּקְּרְאוּ ספְּרֵי הַשֶּׁלֶךְ בְּעֵת הַהִּיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלְישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוָן בָּיִלְלוֹשָׁה וְעָשְׂרִים בּּוֹ וַיִּכָּתֵב בְּכָל אֲשֶׁר צִוְּה מָרְדֵּכִי אֶל הַיְהוּדִים וְאֶל הָאֶחַשְׁדֵּרְפְּנִים וְהַפָּחוֹת וְשְׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר מַהֹדוּ וְעַד כּוֹשׁ שֶׁבַע ַנְעשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתְבָה מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתְבָה ועם וֶעָם כִּלְשׁנוּ וְאֶל הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם ְיָבֶּילְשׁוֹנְם: אסתר ח ט רַ שָׁוִּיתִי יְיָ לְנֶגְדִּי תְמִיד 7. שָׁוִּיתִי יְיָ לְנֶגְדִּי תְמִיד בִּי מִימִינִי בַּל אָמוֹט:

בּי בִּיבִינִי בַּל אֶבּוּוֹט: תהלים טז ח 18. וּדְנָה כְתָבָא דִּי רְשִׁים. מנא מנא תקל ופרסין: דנה פשר מלתא מנא אלהא מלכותר יַהְשְׁלְמַה: הְּקַל הְקִילְתָּה בְמֹאזְנְיָא וְהִשְׁתְּכַחַתְּ חַפִּיר: פְּרֵס פְּרִיסַת ַתָּפְּרָס: בְּיֵּכֵס בְּּוְ טַּוֹל מַלְכוּתָךּ וִיהִיבַת לְמָדֵי וּפָּרָס: דניאל ה כה-כח . 9. שום תִּשִּׁים עָלֶיךְ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יִיְ אֱלֹהֶיךְ בַּוֹ מֶקֶרְב אַחֶיףְ תְּשִׁים עָלֶיףְ מִקֶּרֶב אַחֶיףְ תְּשִׁים עָלֶיףְ מִלֶּרְ לֹא תוּכַל לְתֵת עָלֶיך אִישׁ נָבְרִי אֲשֶׁר לא עַלֶּיך אִישׁ נָבְרִי אֲשֶׁר לא .10 והמלך דוד זקן בא

ביתים וְבָּבֶּהְיוּ וְאֵן אֶהְ בְּמִים וְבָּבָּהְוּ בַּבְּנָדִים וְלֹא יִחִם לוּ: וְיִאמָרוּ לוֹ עֲבְדִיוּ יְבַקְשׁוּ לְאוֹנִי הַמֶּלְףְ נַעֲרָה בְּתִּילְה וְעָמְדְה לְפְנֵי הַמֶּלְף וּתְהִי לוֹ סְבֶּנִת וְשְׁבָּהְה בַּדִיּלְהְוֹךְם לְאוֹנִי הְּמֶּלְף: מלכים א א א -- 11. וְיְבַקְשׁוּ נְעֲרָה יְפָה בְּכֹּל נְבִּרֹּל יִשְׂרְאל וְיִמְיְאוּ אָת אְבִּישׁג הַשִּׁנְמִית וְיְבָאוּ אֹתְה לְמָלְף: מלכים א א ג 12. וְהַנַּעָרְה יְפָּה עֵד מָאד וְתְּהִי לְמֶלְךְ סִבְּתְ יְדְעָה: מלכים א א ד 13. וִתְּבֹא בִת שְׁבַע אֶל הַמִּלְךְ הַחִוּרְה וְהַמֶּלְךְ מֵּן מְאד וְאָבָישׁג הַשּׁוּנְמִית מְשְׁרָת אֶת הַמֶּלֶךָ: מלכים א א ט 14. וְזִאת שַׁנִּית תִּעֲשׁוּ כְּפוֹת דְמְעָה אֶת מִוְבַח יִיְבְּיָב בְּנִת אָל הַמִּנְחָ ומלץ: מלכים א אם 1.1 ואת שנית תקטי בטחר בין הגיל בין בין הצין המאות לכים א מו 1.1 ואת שנית תקטים לבין העיר את מו מוברו לבין בין האיך המאות לבין בין האיך הבין היין האיר בין האיך הבין היין האיר בין האיך הבין היין האיר בין האיר מאכי בין 1.5 בין אוד הבין היין השקע העירי בין מאכי בין 1.5 בין אוד הבין לבין המאות בין היין בין מארי בין 1.5 בין אוד הבין לבין הבין המאר בין היין בין בין בין בין האיר בין בין האיר בין בין האיר בין האי 23. כּי בָאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבָת רוּחַ קְּרָאֶרְ יִיְּ וְאַשֶּׁת נְעוּרִים כִּי תַפֶּאָס אָמר אֱלֹהָיְרְ: ישׁעיהו נד ו 24. יְהִי מְקּוֹרְךְ בְרוּךְ וּשְּׁמַח מַאַשָּׁת נְעוּרָךְ: משלי ה יח

אהלו ואין אהלו אלא אשתו 0: ילרו לעדי אונו. בתריה כתיב:

עבורי